

аналогів, то за аналогічний період 2016 р. підрозділи Національної поліції виявили всього 1306 фактів.

Зазвичай окремі оперативні підрозділи Національної поліції знаходять вихід із ситуації, що склалася. Наприклад, оперативні закупки наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів здійснюють оперативні підрозділи Служби безпеки України чи Прикордонної служби України. Водночас це поодинокі факти, які не можна вважати оптимальним рішенням. До того ж, не завжди отримують покарання особи, яких затримують за підозрою в учиненні кримінальних правопорушень, передбачених ст. 309 Кримінального кодексу України.

Таким чином, слід констатувати, що відновлення наступальності оперативних підрозділів Національної поліції стосовно протидії наркобізнесу потребує невідкладної реалізації заходів із правової регламентації порядку здійснення оперативної закупки та прискорення прийняття нової редакції міжвідомчої інструкції щодо порядку здійснення оперативної закупки.

Пясковський Вадим Валерійович -
професор кафедри криміналістики та
судової медицини Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, доцент

**СПОСОБИ ВЧИНЕННЯ НАСИЛЬНИЦЬКИХ ЗЛОЧИНІВ
ПРОТИ СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ
НЕПОВНОЛІТНІХ РІДНИМИ ЧИ ОСОБАМИ,
НА ЯКИХ ПОКЛАДЕНО ОBOB'ЯЗКИ
ЩОДО ЇХ ВИХОВАННЯ**

У системі криміналістичної характеристики важливе місце посідає спосіб учинення злочину як елемент, що містить закономірні зв'язки слідів з ознаками складу злочину. Спосіб учинення злочину, хоча й не цілком, проте найбільшою мірою відображає форму зовнішнього вияву діяння й індивідуальні особливості, що притаманні лише йому. Спосіб учинення злочину може свідчити про фізичний або психічний стан правопорушника. Знання способу вчинення кримінального

правопорушення досить часто дає змогу слідчому скласти психологічний портрет злочинця, визначити його можливий вік, а в подальшому може слугувати основою для висунення слідчих та оперативно-розшукових версій розслідування [1, с. 64].

Спосіб учинення злочину - це не просто сукупність вольових дій, а закономірно визначена, структурована система поведінки суб'єкта, спрямована на підготовку, учинення та приховування злочину.

Насильницьке злочинне посягання на статеву недоторканність дитини, учинене батьком, братом, вітчимом або іншою особою, на яку покладено обов'язки з виховання неповнолітнього є найпоширенішим видом насильницького посягання на статеву недоторканність дитини. Ця обставина зумовлена тією необмеженою владою, яку, на переконання суспільства, мають батьки чи близькі родичі над своїми дітьми. Досить часто ці насильницькі дії вчиняють під впливом алкогольного чи наркотичного сп'яніння переважно за місцем мешкання злочинця та потерпілого, вони мають систематичний характер.

Наприклад, у середині січня 2009 р. ОСОБА_3, перебуваючи за місцем мешкання, усвідомлюючи, що дочка його співмешканки - ОСОБА_5 - є малолітньою, будучи її вітчимом, запропонував останній вступити з ним у статеві зносини. Коли вона відмовила, ОСОБА_3, застосувавши фізичне насильство, що полягало в утриманні її тіла в лежачому положенні та триманні її рук, зняв з неї одяг і, всупереч її волі, здійснив з нею статевий акт природним способом. Після закінчення статевого акту ОСОБА_3 пригрозив потерпілій убивством і висловив цю погрозу на адресу її близьких родичів, якщо вона розповість про це своїй матері.

Скориставшись тим, що малолітня ОСОБА_5 злякалася його погроз і замовчувала факт її зґвалтування від рідних, ОСОБА_3 за місцем мешкання в період із середини січня до середини червня 2009 р. неодноразово, застосовуючи фізичне насильство, що полягало в утриманні її тіла в лежачому положенні й утриманні її рук, здійснював з нею, всупереч її волі, статеві акти природним способом. Погрози потерпілій щодо вбивства її та близьких родичів, якщо вона розповість про це своїй матері, тривали.

Зазначені дії ОСОБИ_3 призвели до вагітності малолітньої ОСОБИ_5 і подальшого народження нею дитини [2].

Зазначені способи насильницького злочинного посягання на статеву недоторканність дитини здебільшого не мають підготовчого етапу, оскільки їх заздалегідь не планують. Умисел на вчинення цього злочину, виникає, переважно, спонтанно, залежно від ситуації, яка складається, зокрема, коли інші особи (родичі) самі ненавмисно «передають» дитину до рук злочинця (наприклад, залишають її з ним удома або в іншому місці наодинці, просять погуляти, сходити разом у лазню тощо). Дружина (співмешканка), інша особа своєю поведінкою може спровокувати дії злочинця (наприклад, під час сімейної сварки сказати про його статеve безсилля, образити його чоловічу гідність тощо).

Іноді злочинець навмисно залишається наодинці з дитиною в окремому приміщенні під приводом виховання, наприклад, гри з нею, допомоги в підготовці уроків, іншого спільного проведення часу. Передумовою для вчинення зазначеного злочину може бути вживання (зокрема спільне) спиртних напоїв, наркотичних речовин. Користуючись довірливими стосунками, гвалтівник починає чіплятися до дитини, також може пригнічувати її волю до опору шляхом психічного або фізичного насильства. Учиняючи зґвалтування або насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом, зловмисник може застосовувати підручні засоби та знаряддя. Жертва в момент учинення насильства зрідка чинить фізичний опір, здебільшого не опирається.

Після вчинення злочину гвалтівники, приховуючи сліди насильства та власної причетності до нього, висловлюють дитині різні погрози про фізичну розправу або реально чинять її для того, щоб потерпілий боявся повідомити про це кому-небудь, передусім поліцію. Крім цього, гвалтівник може пропонувати винагороду у вигляді грошей, подарунків, солодощів тощо, умовляти пробачити його, обіцяє згодом не повторювати цих дій або шантажує дитину тим, що в разі повідомлення кому-небудь про те, що трапилося, піде від її матері тощо. Намагається реабілітуватися в очах потерпілого, посиляючись на затьмарення розуму або звинувачує дитину у провокації до вчинення злочину. Здебільшого знищує сліди

насилюства на собі та дитині, приховує або знищує знаряддя й засоби злочину; здійснює вплив на потерпілого, його законного представника, свідків з метою їх відмови від заяви про зґвалтування (насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом); замовчує про обставини вчиненого ним злочину; дає неправдиві свідчення, висуває алібі тощо.

Водночас інші родичі дитини, передусім мати, для збереження родинних або дружніх стосунків можуть підтверджувати алібі злочинця, брати участь у знищенні слідів злочину тощо. Для пом'якшення вини підозрюваного можуть впливати на потерпілого з метою відмови або зміни ним показань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кайгородова О. С. Расследование грабежей и разбоев, совершенных несовершеннолетними (по материалам Уральского и Сибирского регионов) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Кайгородова Ольга Сергеевна. - Тюмень, 2006. - 193 с.

2. Вирок Козятинського міськрайонного суду Вінницької області // Справа № 1-179/10 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/48366896>. - Назва з екрана.

Самодін Артем Володимирович -
завідувач кафедри криміналістики та
судової медицини Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПОЧАТКУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В РАЙОНІ ПРОВЕДЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ

Чинний кримінальний процесуальний закон зобов'язує державні органи, на які функціонально покладено завдання кримінального переслідування за будь-яких умов та обставин досягати належної реалізації завдань кримінального провадження щодо захисту особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорони прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечити швидке, повне та неупереджене проведення досудового розслідування з дотриманням належних правових